क्रमे "अमन्यमाणास्ते सर्वे सुबलस्यात्मजारये" भा० भी० ९१अ० इत्युक्तम् ।

चर्म्मवसन पु० चर्म गजासुरचर्म वसनमस्य । कृत्तिवाससि शिवे कृत्तिवाससशब्दे २१८८ पृ० दृश्यम् ।

चर्म्मवृक्ष पु० चर्मप्रधानः चर्मतुल्यवल्कप्रधानोवृक्षः । भूर्जवृक्षे । "खर्जूरा नारिकेलाश्च चर्मवृक्षो हरितकी" हरिवं० २१अ० ।

चर्म्मसम्भवा स्त्री चर्मणि त्वचि सम्भवति सम्+भू-अच् । स्थूलैलायां हारा० । तत्फलस्य त्वङ्मध्ये सम्भवात्तस्यास्तथात्वम् ।

चर्म्मसार पु० चर्मणः सारः । रसे राजनि० । भुक्तान्नादेः रसस्य त्वग्मध्ये जायमानत्वात् तस्य तथात्वम् ।

चर्म्माम्भस् पु० चर्मणोऽम्भः । चर्मान्तरस्थे रसे राजनि० । भुक्तान्नादिरसस्य चर्माभ्यन्तरस्थत्वात्तस्य तथात्वम् ।

चर्म्मार पु० चर्म शिल्पसाधनतया कृष्णति कृ-अण् । उप० स० । चर्मकारे जटा० ।

चर्म्मावकर्त्तिन् पु० चर्म अवकृन्तति स्वशिल्पनिर्वाहाय अव+कृती छेदे णिनि । चर्मकारे । तदन्नभक्ष्यं मनुना निषिद्धं यथा "आयुः सुवर्णकाराणां यशश्चर्मावकर्त्तिनाम्" ।

चर्म्मिक त्रि० चर्म चर्ममयं फलकं (ढाल) । युद्धसाधनतयाऽस्यास्ति ब्रीह्या० वा ठन् । चर्ममयफलकेन योद्धरि (ढाली) तस्य भावः कर्म वा पुरोहिता० यक् । चार्मिक्य तद्भावे न० ।

चर्म्मिन् त्रि० चर्म देहावरकं (ढाल) फलकं वा अस्त्यस्य वा इनि टिलोपः । चर्मयुक्ते (ढालि) ख्याते चर्मिके । "नागे नागे दश रथा शतमश्वा रथे रथे । अश्वेऽश्वे दश धानुष्का धानुष्के दश चर्मिणः" भा० भी० २० अ० । चर्माणि वल्कलान्यस्यां सन्ति वा इनि । २भूर्जवृक्षे अमरः । ३कदुत्रा ४भल्लरीटे च पु० शब्दर० ।

चर्य्या स्त्री चर-"परिचर्यापरिसर्यत्यादि" पा० परीत्यस्याविवक्षातः भावे क्यप् । १आचारमात्रे "वनवासस्य शूरस्य मम चर्या हि रोचते" रामा० अ० २९ १५। २गतौ "पर्य्यायां हयसूत्रकृत्" भा० आ० ६३७ श्लो० । ३ऐर्यापथस्थितौ परिव्राजकादीनां व्रतानुष्ठाने नियमा परिव्राजे । "गदमदचरेत्यादि" पा० कर्मणि यत् । ४अनुष्ठेये आचरणीये त्रि० "षट्त्रिंशदाब्दिकं चर्य्यं गुरौ त्रैवेदिकं व्रतम्" मनुः भावे यत् । ५अवश्यचरणे न० ।

चर्व भक्षणे दन्तैश्चूर्णने (चिबान) भा चुरा० उभ० पक्षे भ्वा० पर० सक० सेट् । चर्वति-ते चर्वति अचचर्वत्-त अचर्वीत् चर्वयां बभूव आस चक्रे चचर्व । चर्वं चर्वयां चर्वितः । रसास्वादव्यापारे चर्वणशब्दे दृश्यम् ।

चर्व्वण न० चर्व-भावे ल्युट् । १दन्तैश्चूर्णने (चिबान) २रसास्वादव्यापारभेदे च सा० द० । युच् चर्वणाप्यत्र स्त्री । "प्रमाणं चर्वणैवात्र स्वाभिज्ञे विदुषां मतम्" चर्वणाऽऽस्वादनम् । तच्च "स्वादः काव्यार्थसम्भेदादात्मानन्दसमुद्भवः । "निष्पत्तेः चर्वणस्यास्य निष्पत्तिरुपचारतः" "यद्यपि रसाभिन्नतया चर्वणस्यापि न कार्यत्वं तथापि तस्य कादाचित्कतया उपचरितेन कार्यत्वेन कार्यत्वमुपचर्यते" इति च सा० द० ।

चर्व्वा स्त्री चर्व-अङ् । १चर्वणे २तत्प्रकारे शब्दार्थचि० ।

चर्व्वित त्रि० चर्व-कर्मणि क्त । १भक्षिते दन्तैश्चूर्णिते २आस्वादिते च ।

चर्व्वितपात्र न० ६त० । चर्वितस्य ताम्बूलादेस्त्यागार्थम् पात्रम् (पिकदानी) ख्याते पतद्ग्रहे । "ताम्बूलं दर्पणं पानपात्रं चर्वितपात्रकम्" पद्मपु० पा० ख० ।

चर्य्य त्रि० चर्व-कर्मणि ण्यत् यत् वा । दन्तैश्चूर्णनीये भक्ष्यभेदे आहारशब्दे ८९९ पृ० भावप्रका०वाक्यम् यथा "भोज्यं भक्ष्यं तथा चर्य्यं गुरु विद्यात् यथोत्तरम् । चर्य्यं च चिपिटकचणकादि" । "षट्कोटिं ब्राह्मणानाञ्च भोजयामास नित्यशः । व्यूष्यपेयलेह्यचर्य्यैरतिदृप्तिं दिने दिने" ब्र० वै० पु० ।

चर्षणि पु० ऋष-अनि "आदेश्च चः" उणा० । मनुष्ये निघ० । "यथकचर्षणीनां वसूनाम्" ऋ० १।७।९ "अर्यमृषेः मातृका पत्नी तयोश्चर्षणयः सुताः । यत्र वै मानुषी जातिर्ब्रह्मणा चोपकल्पिता" भाग० ६।६।२१ श्लोकः, तद्व्याख्यायां चर्षणयः कृताकृतज्ञानवन्तः" श्रीधरः । विश्वचर्षणीत्यादिना निघण्टौ चर्षतेः पश्यतिकर्मसूक्तत्वेन तथार्थत्वम् । अस्यायमभिप्रायः "ऋषेरादेश्च चः" उणा० २।१०२। सूत्रे उज्ज्वलदत्तेन "आदेश्च चः" इति पठित्वा चर्षणिः उज्ज्वलीत्युदाहृतम् । अतश्चर्षणिनिष्पत्तिर्निघण्टुप्रोक्तचर्षधातोरेव । सि०कौ० तु "आदेश्च चः" इति पाठात् ऋषधातोरेव तच्छब्दनिष्पत्तिरिति भेदः । तयोर्युक्तायुक्तत्वे सुधीभिर्भाव्ये । ऋदिकारान्तत्वात् स्त्रियां वा ङीप् । २पुंश्चल्यां स्त्री "सचर्षणीनाशदशाकुचोऽजनम्" भाग० १०।२९।२। वाक्यस्य चर्षणीनां पुंश्चलीनाम्